

Ereklyék a dómszínpadon

Erkel és Katona, a Hunyadi és a Bánk nemzeti kultúránk összhangzó kincsei. Tisztelegni előttük, avagy napi színházjárásnak föltálatni — ez itt a kérdés. Most, hogy a próza-Bánk oly fesztelen természetességgel sétált be a dómszínpadra, éppen a Hunyadi-opera másnapján, mintha nem is keresztelőre, de sokadik születésnapra érkezne, az együvé-tartozásuk evidenciája mellett arra eszméltet: a szegedi

szabadtérinek nem elvállalt missziója, ki-küzdött méltósága csupán, hanem éltető közege is az a kontinuitás, mely a hazai színházkultúra legjelesebb értékeit napi szükségletként állítja ki. A Hunyadi és a Bánk itt vedlette-vedli le sátoros ünnepek talárait, hogy a teátrumok ereklédiseiből eleven valóságában láttassa meg magát. A múzeumból színház lett Szegeden.

Hunyadi László

Szabolcsi Bence írja Erkelről: „drámaíró volt, olyan drámaíró, aki korának minden nagy történelmi-társadalmi konfliktusát megérezte, s ezeket a konfliktusokat a maga színpadán súlyos és tömör erővel, a lényegre fel-táratva, ugyanakkor magával ragadó lendülettel, nagy melódiákban tudta ábrázolni”. Ilyeténképpen a Hunyadi Lászlóban is. (A néhai kritika vegyesen fogadta az 1844-es bemutatót, sokan család-suknak adtak kifejezést — a Bátor Mária után. Szeles ötleit biztatja papírra, ha már „lefűjtük a port”, ugyanitt, a Brankovics Györgyről, itt van még a színházunkat egykor meg-járt Sarolta, s utánanézh-et-nénk a Bátorinak is.)

Varga Mátyásnak húsz év előtti tervrajzát elnézve, szembeötlő a változás, ami az előadások mérnökeinek a templomhoz fűződő viszonyában általában is lezajlott. Jó ideig tudniillik bírokra keltek díszletezőink a dóm figurális-színjelölő-kultikus jelenlétével, majd lassacskán fölvállalták, s nem le-takarni igyekeztek, inkább kitakarni. Maga Varga Mátyás (korábbi Aidájához hasonlóan) beszámítja: a tor-nyokból vet horgonyt, s a homlokzat ornamentikáját, mint villámhárító az ég nyi-lait levezeti a színpadra. Lépcsői, hajói akár a temp-lom aláhullott kockaköveiből épülnének, a dóm vörö-sesbarnáját felhőszürkébe, téglaszínebe mártja. A Hu-nyadi szinterei várak, cse-lekménye történelem. A díszlet freskószerűségébe Mi-kó András a mozgó látvány freskószerűségét oltja. Ekko-ra kórustömeg még nem ma-sírozott a dóm előtt. Mikót azonban a látvány dekora-tivitása, tetszetőssége, csak addig kalauzolja, amíg a muzsika verbunkos lüktetése ezt indokolja. Az intím je-leneteknél, ha csak teheti, megjárta szereplőit, Hu-nyadi Lászlót és Máriát el-ső áráival például szimmet-rikusan helyezi a szemközi vár-fokokra, majd a későbbi duettjükkel alásétaltatja; a tablókra kinyúló felvonás-végeken pedig fokozatosan tölti föl látvánnyal a színpadot, leghatásosabban az eskünél, hogy megkondulnak a ha-rangok is. Ilyenkor szemre-vételezhetők teljes szépsé-gükben Márk Tivadar színgazdag jelmezei, nemzeti ru-határunk választékos forma-készletével. (Nehéz érteni vi-szont, korabeli rajzok és Hunyadi László bakólegenda nyomán, a rövidre vá-gott fiús frizurákat, annál kevésbé, mivel napjaink di-vatja megint a hosszú fűrt.)

A zenei kivitelezés felvo-násról felvonásra javuló. Korábbi esős-cúgos estékről ittrekedt hidegben persze nem lehet csodálkozni a befűvások gikszerin, sőt az énekeseknél is megbicsaklik egy-két magasabb hang. Az előadás fokozatosan vetkezi le kezdeti tempótlanságát, ahogyan bemelegszik a gár-da, pontosabbak lesznek a belépések is. A széles vász-nú kórus — mely kezdetben mennyiség csupán, a zenés tablók csúsásával eltöre-dezi — lassan magára talál, s helyel-közzel a méreteket meghazudtolóan tisztán into-

nál (karigazgató: Dékány Endre). Vaszky Viktor sem tehetett mást, óvatos indít-ás után igyekezett kitapasztalni, mikor kerül azonos hullámhosszra a zenekari és színpadi hangzás, hogy a későbbiekben inkább minőség-kíváncsalmakkal foglalkozzék. Akinek úgyszólván nincse-nek gondjai: Simándy Jó-zsef, a címszereplő. Tenor-jának férfias zengése mit sem csorbult, selymes lírája ma is igazó, a figura övé egészen, jelenlétének kisu-gárzása inspirálja társait. Az előadás legszebb pillanataiból való a második felvonás-

beli kettőse Gara Mária: Kalmár Magdával. A rokon-szenves művésznőnek olyan előd árnyéka is kijut, mint Orosz Júlia. Először énekli Máriát, fogékonyan és rop-pant muzikálisan, ám a ca-balletta koloratúráiban, ne-tán a hideg levegő okán, a kelleténél visszafogottabb, bizonytalanabb. Kelen Péter László király elsőrangú, a premier nagy felfedezése. Életkora is közeli a szerep-hez (ilyesmi az operákban többnyire elhanyagolt szem-pont, most látszik, ártani azért nem árt), minden rez-dülésében az ideggyenge,

neuraszténiás ficsúr bujkál. Fölfelé charme-osan kinyíló, izgalmasan fényes tenorját is eszerint szabályozza, ka-rakterfestőn, s olykor arra a Szabó Miklósról emlékezte-tőn, akinek tán leghálásabb szerepét kínálta V. László ugyanitt. Szabó Rózsa deko-ratív La Grange-áriája csak részben felelteti, hogy lát-hatóan megharcol Szilágyi Erzsébet szolaméért. Friss hang, szopránja látványos felfutásokra, spicces magas-ságokra képes, de nincs még természetes folyamatossága, dalolása, helyül-közzel for-szírozni látszik, építkezése laza. A karrierista Gara ná-dor tűzkemény figurájához Sólom Nagy Sándor mar-káns áriát énekel, s egészé-ben mintha véleményt is mondana öltöztetéhez; Roz-gonyiként Mersei Miklós ba-ritonja szép, bár súlytalan. Két szegedi énekes kapott még feladatot, soványabb terjedelmű, dramaturgiailag azonban felette fontos szere-pekben. Mátyás jövődésé-ben Karikó Teréz a leendő nagy királyból is megsejtet valamit, Vághelyi Gábornak pedig testhez álló figurát kí-nál Cillei Sötét színekkel megspékelt szólama.

Bánk bán

sok is, semmivel sem kur-tábbak a közhírnél, amit elvesztünk a réven, nyerhető a vámon, ami ott kivitelez-hetetlen, itt könnyűszerrel megoldható. Például, Udva-ri bál, táncos vigalom a színpa-di árkaók befelé terjesz-kező lagunáiban (Fehér Miklós díszletei ugyanazt a misét celebrálják, mint Var-ga Mátyásé a Hunyadi-ban, legfeljebb puritánabb mó-don, s több folyosóval, köz-zel, hajóval) — miközben a rivaldához közel Petúrek vi-tája kirázkázik. A tarajos in-dulatokra megszakad a zene, a táncolók odakíváncskod-nak, majd Petur lehiggadtá-vál visszavonulnak a „bálte-rembe”. Tehát szimultán já-ték folyik. A jelenetek is gördülékenyen követik egy-mást, emitt véget sem ér az előző, amott indul a követ-kező, dialógus dialógusba kapaszkodik, mint a preci-zen összepasszított fogaske-rekek. (A teret úgy kicsinyítik, hogy az árkaókat be-húzzák függönyökkel.)

Lengyel György a drámát Illyés átigazításában vállal-ja. Azzal a korrekcióval, hogy a mű annyit vitatott befejezését (Hevesi Sándor legszívesebben Gertrudis ha-lálával beszegte volna) visz-szaadja Katona dramaturgiá-jának. Az ötödik szakaszban ugyanis Illyés csak akkor hozza színre Bánkot, mi-után Tibor beszámolt az udvarnak Melindáék lemé-száróztatásáról. Tudja ezt a király, s hogy Bánk bejön, elhallgatja, miután pedig a bán megvallja, ő ölte meg Gertrudist, királyunk immár valamennyi információ bir-tokában nevezti előbb gyil-kosnak, s akarja büntetni Bánkot, aztán higgad le, s látja be, „nincs a teremtes-ben vesztes, csak ő” (már-mint Bánk) — nehéz teher, miért csak később. Ezzel szemben Lengyel az eredeti dramaturgiát választja, ahol a király előbb tisztázza Bánkkal, mifele indítékok vezették a gyilkossághoz, s a büntetésről csak azután tesz le, hogy egyszerre érte-sülnek Melinda sorsáról, s a bán összeroppan.

A mű erénye sok kitűnő szerepe; nem véletlen, ha múlt századi eleink más-más figuráit egyaránt választhat-ták jutalomjátéknak. „A drá-mának célja — írja valahol Katona — embert tenni a világ elébe, nem oktan elő-döklőt.” Lengyel György ezt a mozzanatot erősíti: szen-vedélyes, tüzes, pátoszos hő-sökkel lázasítja be a színpa-

dot. Az „emelt stíl” kétség-telenül illik a dóm elé. Bes-senyei Ferenc nagy forma-tumú, sziklányi egységisé-gel mellé kulcsfigurának maga-sodik Kállai Ferenc bozontos Peturja, hiszen ő (meg Ti-bor persze) hitelesíti Bánk tettét (annak ellenére, hogy megátkozza az ismeretlen alattomos gyilkost): ha Ger-trudisznak közvetlenül nincs is része Melinda meggyalá-zásában, az országban igen-is van. Kovács János Tibor-ca rusztikus keresetlenségé-ben az előadás igazi ásza, bensőből fogalmazott, át-élt, fölförösítő. Csakúgy tiszta, sallangtalan, üres pó-zoktól mentes Molnár Piros-ka Melindája is. Almási Eva pontosan érzi, hogy Gertru-diszának még Bánkot is überelnie kellene, csak szusszal, energiával nem bírja végig, a második részben elhalványul. Tordy Géza in-tellektuális köpenybe burkol-ja Biberach kalandor termé-szetét, s Szegvári Menyhért Ottója sem hasztalanul für-kezi a kényekedve herceg emberi manírjait.

Bessenyeiék ellenpontján ifj. Újlaky László (II. End-re) és Némethy Ferenc (Miklós bán) képviseli szó-vegmondásban is a másik stílust, a hevennyel szembe-ni szikár, kopottas, morfon-dírozva-értelmezőt. Ide csat-lakozik Kátay Endre Myska bánja, Mentés József Zászló-sa, Joós László Simon bán-ja, Rácz Tibor Udvarnok, amoda pedig a még főisko-lás Molnár Zsuzsanna Izido-rája és Emőd György Sólom mestere. Vagyis a szereplők játéktípusában nincs egyőn-tetőség — miként ez a szegedi szabadtéri alkalomra szövetkezett társulatoknál általában (és érthetően ta-lán) lenni szokott. Simon Zoltán zenei betétei izgal-masak, Barkóczy Sándor táncdöltei a Hunyadihoz hasonlóan izlések, Mial-kovszki Erzsébet kort idéző jelmezei azonban imitt-amott előnytelenek. Kár, hogy az előadás első részé-re jellemző frappirozottság, lendület, folyamatosság meg-megtöredezik a szünet után, s a vége — melyhez a máig megoldatlan dramaturgiai döccenét asszisztál — kissé vontatottá lesz.

Mindazonáltal a próza-Bánk jó széllel hajózott be a szegedi játékokra. Ott a he-lye, s ennek fölismerésében Lengyel Györgyék bemuta-tója elvitathatatlan érdemű.

Nikolényi István

SZEGEDI ÜNNEPI HETEK

Erkel Ferenc: Hunyadi László. Előadás a Dóm téren, este 8 órakor.

VII. Művelődésméleti Nyári Egyetem. Ünnepeles megnyitó az MTA Biológiai Központjában, ma délelőtt 10 órakor. Megnyitó előadást tart: dr. Koncz János, a neveléstudományok kandidátusa, az MSZMP Csongrád megyei bizottságának titkára.

A 19. Szegedi Nyári Tárlat a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai Képtárában, naponta 10–19 óra között.

X. Ipari-tudományos konferencia az MTESZ Technika Házában.

Medgyessy Ferenc-émlék kiállítás a November 7. Művelődési Központban, a megtekinthető naponta 10–18 óra között.

Váro Márton szobrászművész kiállítása a Móra Ferenc Múzeum kupola-csarnokában, naponta 10–18 óra között.

A Víz előtti Szeged, a Somogyi-könyvtár kiállítása, naponta 10–18 óra között.

Tanyaszínház, Ópusztaszer, ma este 7 órakor.

Szegedi Ipari Vásár, Marx tér, nyitva naponta 10–19 óra között.

A Szegedi Szabadtéri Játékok húsz éve. Kiállítás a Móra Ferenc Múzeum disz-termében, valamint a mú-zeum állandó kiállításai, mindennap 10–18 óráig.

Iparművészeti VIT-pályázati kiállítás a Gulácsy Lajos-teremben, naponta fél 10–18 óra között.

A Szegedi Szabadtéri Játékok húsz éve. Kiállítás a Móra Ferenc Múzeum disz-termében, valamint a mú-zeum állandó kiállításai.

Dán néptáncfőor, Ved-res István kollégium.

Ötödik néptáncfőor, Csongrád megyei tanács diákotthona.

Ember és olaj címmel Horváth Dezső és Gyenes Kálmán fotókiállítása az algyői Ady Endre Művelődési Házban, naponta 10–12 és 18–22 óra között.

Népi hangszerek kiállítása Tápién, a Juhász Gyula Művelődési Házban, naponta 15 és 19 óra között.

Megnyílt a nyári tárlat

AcS S. Sándor felvétele

Dr. Boros Sándor megnyitóját mondja, mellette jobbról Papp Gyula, balról dr. Trogmayer Ottó

A szegedi nyári legrango-sabb képzőművészeti rendez-vénye nyílt meg vasárnap délből a Móra Ferenc Mú-zeum Horváth Mihály utcai Képtárában. A 19. alkalom-mal megrendezett Szegedi Nyári Tárlat 175 művész 320 alkotását sorakoztatja fel, keresztmetszetét adva a kor-társ magyar képzőművészet-nek. Az ünnepélyes megnyi-rón az alkotók és a népes ér-deklődők között megjelent dr. Koncz János, a megyei pártbizottság titkára, Szabó G. László, a megyei tanács elnökhelyettese, Deák Béla, a városi pártbizottság titká-ra. Dr. Trogmayer Ottó mú-zeumigazgató köszöntő szava-i után dr. Boros Sándor kul-turális miniszterhelyettes mon-dott megnyitó beszédet. Szavai után Papp Gyula, a városi tanács elnöke és Do-bóczy Károlyné, az SZMT titkára átadták az idei tárlat díjait.

Szeged megyei városi ta-nács díját Berki Viola festő-művész, a fesztivál intéző bi-zottság díját Sulyok Gabrie-la grafikusművész kapta. Az SZMT 1972-ben alapított dí-jával az idén Kéri László fes-tőművészt tüntették ki. A Művészeti Alap díját most másodszor adták át, ezúttal megosztva Szentirmai Zoltán és Madarassy Walter szob-rázművészek között. Nívó-díjjal jutalmazták Banga Fe-renc grafikusművészt, Batári László festőművészt, Kárpá-t Tamás festőművészt és Zoltányi István festőművészt. A tárlat megnyitása előtt a Kisszínház előcsarnokában Papp Gyula fogadást adott a kiállító művészek és a meg-hívott vendégek részére. Itt helyezték el Patay László fes-tőművésznak az Országházba készített Rákóczi-seccójának nagyméretű szénrajzkarton-ját.